

מלחמת העצמאות של דנה/ מתוך אתר עיתון הארץ

האשה הראשונה שהשתחררה מאפוטרופוס לטובת שיתוף: "זה משהו אחר לגמרי, לא מחליטים בשבילי"

מאז שדנה כרמון מצאה רואה חשבון שיסייע לה בקבלת החלטות, באישור בית המשפט, היא ניגשה למבחן הפסיכומטרי, אימצה כלב והתחילה ללמוד נהיגה: "רציתי להיות עצמאית, כמו כולם"

[אור קשתי](#)

22.05.2015 03:38

דנה כרמון היא האדם הראשון בישראל שהצליח לשכנע את בית המשפט לבטל מינוי אפוטרופוס שנקבע לו, לטובת מנגנון אחר, קיצוני פחות ורגיש הרבה יותר, של "תומך בקבלת החלטות". התקדים המשפטי של כרמון, שהתקבל לפני כמעט כשנתיים, הפך בחודשים האחרונים לניסוי במסגרתו מנסים 22 אנשים עם צרכים מיוחדים להוכיח שהם יכולים להתנהל ללא [אפוטרופוס](#).

ניסיון ראשון זה, עדין וזהיר ככל שיהיה, נושא היבט עקרוני: לא ניתן לשלול מאנשים את הזכות לשלוט על חייהם, גם לא מבעלי קשיים קוגניטיביים. זהו שינוי נדרש, במיוחד על רקע הסכמה רחבה — לה שותפים פעילים בתחום וגם גורמים בממשלה — כי ברבים מהמקרים, קולו של האדם שתחת אפוטרופוס לא נשמע.

כרמון, בת 39 מחיפה, נולדה עם שיתוק מוחין. ב-2001 נפטרה אמה, וכעבור ארבע שנים נפטר אביה. "גרתי לבד ולא היתה לי שום עזרה. הייתי מושכת הרבה כסף, והסתבכתי מבחינה כלכלית", היא מספרת בקול שקט, לא מנסה להסתיר דבר. "יום אחד אחי קיבל שיחה מהבנק שאמרו לו שבזבזתי כסף, ובעקבות כך הוא החליט להתמנות כאפוטרופוס שלי". בית המשפט לענייני משפחה אישר את הבקשה. כעבור כשנה, עברה כרמון לאחד התאגידים הגדולים לשירותי אפוטרופוסות, שקיבל שליטה מלאה על כל ענייניה הכספיים.

"רציתי לגשת [למבחן הפסיכומטרי](#), אבל האחראים (בתאגיד, א"ק) לא אישרו שאקח קורס הכנה", היא אומרת. "ביקשתי את זה כמה פעמים, ותמיד קיבלתי תשובה שלילית. הם אמרו שאני אכשל בבחינה, כי לפני כמה שנים קיבלתי ציון נמוך. אמרתי להם שאני רוצה לנסות עוד פעם, שאני מאמינה שאצליח. זה מאוד מרגיז, מתסכל, כשאף אחד לא מאמין בך."

האפוטרופוס של כרמון גם סירב לאשר לה לקחת שיעורי נהיגה כי "הם החליטו עבורי שאני לא מסוגלת", או לאמץ כלב, "כי יש עלויות כספיות גדולות, בגלל וטרינר או אוכל. הסברתי שההורים שלי השאירו אותי לבד בעולם, ושכלב יכול לשמח אותי. זה לא עזר."

המחלוקות בין כרמון לבין האפוטרופוסים שלה הלכו והתגברו. היא סירבה לקבל את הראייה השגררתית, המתייחסת לאנשים עם מוגבלות כחסרי אונים. לדבריה, "אף פעם לא אמרתי לעצמי שאולי הם צודקים. אמא שלי לימדה אותי להילחם, וזה מה שעשיתי". היא פנתה לארגון "בזכות", המקדם זכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות ובדיונים המשותפים עלתה האפשרות שרואה חשבון ילווה אותה במקום האפוטרופוס.

כרמון החליטה לחפש באינטרנט רואה חשבון באזור מגוריה. כך מצאה את יהודה לביא. הם נפגשו וכרמון הסבירה לו את רצונה באיש מקצוע שיסייע לה בניהול כספיה. אחרי שיחה של שעתיים, לביא

קיבל את התפקיד. בקיץ 2013 ביטל בית המשפט לענייני משפחה בחיפה את מינוי האפטרופוס הקודם והסמיך את לביא "ללוות ולתמוך בכרמון בקבלת החלטות בתחום הכלכלי".

"התחלתי לעבוד עם דנה כשהיתה בחובות ופיגורים", מספר לביא. "בחודשים הראשונים היו עסוקים רק בייצוב המצב. גיבשנו תוכנית כלכלית, שאחד הסעיפים בה היה פתיחת תוכנית חיסכון, כדי שדנה תוכל להסתכל גם על העתיד". בשביל כרמון זהו שינוי דרמטי, שמרמז כי הרצון לחסוך התעורר רק לאחר שקיבלה אחריות על חייה.

לפני כשנה היא ניגשה למבחן הפסיכומטרי (הציון שקיבלה אינו מספק אותה והיא מתכננת לגשת שוב) ולפני כמה חודשים אימצה כלב, בורדר קולי בצבעי שחור-לבן, בשם ג'וני. בגאווה לא מוסתרת היא מראה תמונות שלו במכשיר הסלולרי. לפני כשבועיים התקבל האישור הנדרש ממשרד הבריאות כי היא יכולה להתחיל ללמוד נהיגה במכונית מותאמת.

אין צורך לייפות את המציאות. בדיאלוג בין כרמון ללביא היו גם מחלוקות. "היו הרבה ויכוחים, אבל אנחנו מדברים, ומדברים עד שמישהו משתכנע", אומרת כרמון. "זה משהו אחר לגמרי. לא מחליטים בשבילי. אני רוצה להיות כמו כולם, להיות עצמאית". לביא אומר ש"עם הזמן דנה למדה להכיר בי כסמכות מקצועית, אבל ההחלטה הסופית היא שלה".

זכות "המלה האחרונה" היא אחד ההבדלים העמוקים בין אפטרופוס ל"תומך בקבלת החלטות". לפני כחודש [פורסם ב"הארץ" פסק דין](#) שהכיר במודל האלטרנטיבי, במקרה של אשה הסובלת מאלצהיימר שביקשה למנות את חברתה הטובה ל"תומכת החלטות", עוד לפני מינוי אפטרופוס. מדי שנה מוכרזים כ-5,000 בני אדם "חסויים" (המונח המשפטי לאנשים תחת אפטרופוסות), ובסך הכל חיים בישראל כ-50 אלף חסויים. רוב המינויים (90%) הם על כל רכוש וגוף גם יחד. כמחצית מהאפטרופוסים הנדרשים להגיש דו"ח שנתי, לא עושים זאת.

הניסיון המוצלח של כרמון בחיפה, הביא את "בזכות" ואת אגף הרווחה בעיריית ירושלים לנסות מהלך דומה. חיים (שם בדוי) הוא אחד מ-22 המשתתפים בניסוי, כולם בעלי מוגבלויות שונות. כאשר עמד לקבל סכום כסף גדול, ביקשה המשפחה למנות לו אפטרופוס. לדבריו, "כל החיים שלי הייתי עצמאי, אבל עכשיו אני אפילו לא יכול לדעת מה קורה בחשבון הבנק שלי. חסמו אותי". חיים מתרגש. כעבור כמה דקות הוא מוסיף: "חושבים שאני תינוק, שאפשר לשים בצד ולהתעלם ממנו. כשאתה לא יודע מה קורה עם החיים שלך, זה כמו לחיות בחושך".

גם אם מינוי האפטרופוס נעשה מתוך חשש במשפחה כי חיים יבזבז את כספו, אפשר לתמוך על אופן קבלת ההחלטות. לדבריו, "החתימו אותי על כל מיני טפסים שלא הבנתי. אף אחד לא הסביר לי איך עובד אפטרופוס". לדיון בבית המשפט בו הוחלט על מינוי אפטרופוס, הוא לא הוזמן. למעשה, ספק אם דיון כזה בכלל התקיים: פעמים רבות די בבקשה של נציגת משרד הרווחה, הסכמת המשפחה וחוות דעת שכותב פסיכיאטר.

לדברי עו"ד יותם טולוב מ"בזכות", ברוב התיקים המשפטיים המגיעים לארגון נכתב כי החסוי לא יכול להביע את דעתו, ובחלק גדול מהם הוא כלל לא נמצא בדיון.

"יש חשיבות גדולה שבית המשפט יתרשם בעצמו מהאדם שמבקשים למנות לו אפטרופוס", אומרת עו"ד ד"ר מיטל סגל-רייך מאוניברסיטת בר-אילן. "למרות התחלה של שינוי, הפרקטיקה בחלק גדול מהמקרים היא שהאנשים האלה אינם חלק מהדיון". מחקר שנעשה לפני כ-15 שנים על 500 תיקים של מינוי אפטרופוס בצפון הארץ מצא כי ב-95% מהם נכתב בתעודה הרפואית שהחסוי אינו מסוגל להביע את דעתו, ולכן אין צורך להזמין אותו לדיון. סגל-רייך עורכת כעת מחקר המשך כדי לברר אם זה השתנה.

"יש אכן בעיה של הסתמכות-יתר על חוות דעת רפואיות", אומר עובד באחד ממשרדי הממשלה העוסקים בנושא. "לפעמים מתעוררת התחושה שחוות הדעת האלה נכתבו באופן חצי אוטומטי. על

פי התפיסה הרווחת, פקידת הסעד אמורה לייצג את החסוי בבית המשפט, ולכן אין הכרח להביא אותו לדיון. מבחינת השמירה על זכויותיו של החסוי, מצב כזה הוא מאוד בעייתי."

לדברי עובד אחר, בשל העומס על עובדי הרווחה, לעתים מאשרים בתי המשפט מינוי אפוטרופוס גם ללא חוות דעת של פקיד הסעד. מדובר אמנם במינוי זמני, אך הניסיון מלמד שקשה מאוד לבטל מינוי כזה, מרגע שהחסוי נכנס למערכת.

במשרד הרווחה אומרים שהם תומכים בניסוי של "בזכות", גם אם בזהירות המתבקשת ממערכת ממשלתית. לדברי סימונה שטיינמץ, עו"ס ראשית לסדרי דין במשרד, מדובר ב"אחד המענים שהמערכת צריכה לפתח. זהו פתרון ביניים, שיכול לענות על הלאקונה הקיימת כיום, ולפיה יש רק מענה אחד — מינוי אפוטרופוס."

באשר לשאלה אם לא נפלו פגמים, וחשוב מכך — מה היקפם, בתהליך מינוי האפוטרופוסים לכ-50 אלף החסויים החיים כיום, נדמה כי תשובה חלקית מסתתרת בהחלטה שהתקבלה לאחרונה במשרד, לפיה בעוד כמה חודשים תתחיל בדיקת הצורך באפוטרופוס (ובמידת האפשר גם מידת שביעות הרצון ממנו) של כ-10,000 חסויים. לדברי סמנכ"ל המשרד, גדעון שלום, זוהי הפעם הראשונה שבדיקה כזאת מתקיימת. מוקדם לדעת כיצד היא תסתיים, אבל לדברי עו"ד טולוב, "כמו במאבקים על זכויות נשים ושחורים, בעוד 20 שנה אנשים יתקשו להבין איך שלטה פה פעם האפוטרופוסות."

עוד כתבות בנושא

- [3.5 מיליארד שקלים של חסרי ישע מנוהלים על ידי אפוטרופוסים ללא פיקוח](#)